

The background of the entire page is a photograph of a cave entrance. The cave's interior is dark and shadowed, with the rock walls showing some texture and moss. The opening of the cave frames a bright, overcast sky. Through the opening, several trees are visible, some with bare branches and others with sparse yellow and orange leaves, suggesting an autumn setting. The overall mood is natural and somewhat mysterious.

OCHRANA PRÍRODY A STAROSTLIVOSŤ O KRAJINU

- Vol. 3 -

Územná ochrana prírody

Katedra ekológie a environmentalistiky FPV UKF v Nitre

Peter Petluš

definícia územnej ochrany podľa IUCN

„zreteľne vymedzený geografický priestor, rozpoznaný, venovaný a riadený prostredníctvom právnych a ďalších účinných prostriedkov za účelom dosiahnutia dlhodobej ochrany prírody a s ňou združených ekosystémových služieb a kultúrnych hodnôt“.

Územná ochrana přírody

---

kategorie územnej ochrany podľa IUCN

- I.a Prísne chránená prírodná rezervácia
- I.b Územie divočiny
- II. Národný park
- III. Prírodná pamiatka alebo útvar
- IV. Územie riadenej starostlivosti o biotopy / druhy
- V. Chránené krajinné oblasti (terestrická / akvatická)
- VI. Chránené územie s udržateľným využívaním prírodných zdrojov

stupne územnej ochrany podľa Zákona 543/2002 Z.z.

- Súčasná slovenská legislatíva rozlišuje 5 stupňov ochrany.
- Rozlišujú sa na základe činností, na vykonávanie ktorých treba buď povolenie orgánu ochrany prírody a krajiny alebo ktoré sú zakázané.
- Rozsah obmedzení sa so zvyšujúcim stupňom zväčšuje.

Prvý stupeň ochrany podľa Zákona 543/2002 Z.z.

Súhlas orgánu ochrany prírody sa vyžaduje na:

- Vykonávanie činnosti meniacej stav mokrade, vodného toku, ťažbu rašeliny, trstia, bahna a riečneho materiálu;
- Rozšírenie nepôvodného druhu za hranicu zastavaného územia;
- Leteckú aplikáciu hnojív a chemických látok;
- Vypúšťanie vodnej nádrže alebo rybníka;
- Zasahovanie do biotopu národného, alebo európskeho významu;
- Výsadba drevín mimo zastavaného územia okrem ovocných sádov viníc, záhrad a chmeľníc;
- Likvidácia geologického diela alebo objektu;
- Vyradenie vodnej plochy a jej pridelenie do užívania na účely podnikania;

Územná ochrana prírody

---

druhý stupeň ochrany podľa Zákona 543/2002 Z.z.

V území je zakázané:

- Vjazd a státie s motorovým vozidlom alebo záprahovým vozidlom (voz, koč, sane) mimo komunikácií;
- Vjazd a státie s bicyklom na pozemky za hranicou zastavaného územia mimo komunikácie;

Súhlas orgánu ochrany prírody sa vyžaduje na:

- Výstavbu lesných ciest a zväžnic;
- Oplotenie pozemku mimo zastavaného územia okrem les. škôlok, ovocného sadu a vinice;
- Pasenie, napájanie, preháňanie a nocovanie hospodárskych zvierat, ako aj ich ustajnenie mimo stavieb pri veľkosti stáda nad 30 kusov;
- Vykonávanie technických geologických prác;

druhý stupeň ochrany podľa Zákona 543/2002 Z.z.

Súhlas orgánu ochrany prírody sa vyžaduje na:

- Vykonávanie činností uvedených pre prvý stupeň;
- Likvidáciu existujúcich TTP;
- Umiestnenie informačného, reklamného alebo propagačného zariadenia;
- Na ploche väčšej ako 2 ha aplikáciu chemických látok, hnojív, pesticídov,....;
- Budovanie chodníkov a trás (turistická, náučná, cyklotrasa,...);
- Vykonávanie prípravy alebo výcviku a s nimi súvisiacich činností ozbrojenými zbormi mimo vojenských obvodov a priestorov;
- Organizovanie verejných telovýchovných, športových a turistických podujatí;
- Umiestnenie krátkodobého prenosného zariadenia, ako aj predajného stánku, konštrukcie na slávnostnú výzdobu a osvetlenie budov;
- Umiestnenie zariadenia na vodnom toku alebo ploche neslúžiacej plavbe
- Použitie zariadenia spôsobujúceho svetelné a zvukové efekty, najmä ohňostroj, laserové zariadenie;

tretí stupeň ochrany podľa Zákona 543/2002 Z.z.

V území je zakázané:

- Vykonávať činnosti v stupni dva;
- Pohybovať sa mimo vyznačeného turistického chodníka;
- Táboriť, stanovať, bivakovať, jazdiť na koni, zakladať oheň mimo uzavretých stavieb, lyžovať, vykonávať horolezecký výstup a iné športové aktivity;

Súhlas orgánu ochrany prírody sa vyžaduje na:

- Vykonávanie činností uvedených v stupni dva;
- Umiestnenie informačného, reklamného alebo propagačného zariadenia, pútača;

tretí stupeň ochrany podľa Zákona 543/2002 Z.z.

Súhlas orgánu ochrany prírody sa vyžaduje na:

- Vykonávanie činností uvedených v stupni dva;
- Umiestnenie informačného, reklamného alebo propagačného zariadenia, pútača;
- Pozemnú aplikáciu chemických látok a hnojív, najmä pesticídov, herbicídov, toxických látok, priemyselných hnojív a silážnych štiav pri poľnohospodárskej, lesohospodárskej a inej činnosti;
- Let lietadlom alebo lietajúcim športovým zariadením, ktorých výška letu je menšia ako 300 m nad najvyššou prekážkou v okruhu 600 m od lietadla alebo lietajúceho športového zariadenia, osvetlenie bežeckej trate, ližiarskej trate, a športového areálu mimo uzavretých stavieb;
- Vykonávanie technických geologických prác;

štvrtý stupeň ochrany podľa Zákona 543/2002 Z.z.

V území je zakázané:

- Vykonávať činnosti v stupni tri;
- Ťažiť drevnú hmotu holorubným hospodárskym spôsobom;
- Rozorávať existujúce trvalé porasty a rúbať dreviny;
- Zbierať nerasty a skameneliny;
- Umiestniť košiar, stavbu alebo iné zariadenie na ochranu hospodárskych zvierat;
- Voľne pustiť psa (okrem osobitých predpisov);

Súhlas orgánu ochrany prírody sa vyžaduje na:

- Činnosti uvedené v stupni tri;
- Pasenie, napájanie, preháňanie a nocovanie hospodárskych zvierat na voľných ležoviskách mimo stavieb (nad 30 ks)
- Umiestňovať stavby

piaty stupeň ochrany podľa Zákona 543/2002 Z.z.

V území je zakázané:

- Vykonávať činnosti v stupni štyri;
- Zasiahnuť do lesného porastu a poškodiť pôdny a vegetačný kryt;
- Stavať lesnú cestu alebo zväžnicu, zriadiť poľovnícke a rybochovné zariadenie;
- Osvetľovať bežeckú a lyžiarsku trať alebo športový areál;
- Rušiť pokoj a ticho;
- Chytať, usmrtiť alebo loviť živočícha;
- Meniť stav mokrade alebo koryto vodného toku, najmä ich úpravou, zasypávaním, odvodňovaním, ťažbou trstia, rašeliny, bahna a riečného materiálu;

Územná ochrana prírody

Zóny chránených území

Chránené územie môže byť na základe stavu biotopov rozčlenené najviac na štyri zóny, ak je to potrebné na zabezpečenie jeho starostlivosti. Význam rozdelenia chráneného územia na zóny spočíva v diferenciacii ochrany a jej prispôbení povahe prírodných hodnôt chráneného územia. Zóny sa vymedzujú a odstupňujú tak, že piaty stupeň ochrany je určený v zóne A, štvrtý v zóne B, tretí v zóne C a druhý v zóne D.

Maloplošné CHÚ, ktoré sa stanú súčasťou vyhlásených zón CHKO alebo NP, sa vždy zrušia. Tým sa zjednodušuje a zjednocuje systém ochrany jednotlivých CHKO a NP.

K 31.12.2013 boli na zóny rozdelené Chránená krajinná oblasť Horná Orava a Pieninský národný park.

kategórie chránených území podľa Zákona 543/2002 Z.z.

- V zmysle Zákona 543/2002 Z.z. sú stupne ochrany oddelené od kategórií územnej ochrany.
- Podľa zákona za chránené územia možno vyhlásiť tie lokality, na ktorých sa nachádzajú:
  - biotopy európskeho významu;
  - biotopy národného významu;
  - biotopy druhov európskeho významu;
  - biotopy druhov národného významu;
  - biotopy vtákov, vrátane sťahovavých druhov, na ochranu ktorých sa vyhlasujú chránené územia;
  - významné krajinné prvky a územia medzinárodného významu.

Územná ochrana prírody

kategórie chránených území podľa Zákona 543/2002 Z.z.

• Chránená krajinná oblasť (CHKO)	2
• Národný park (NP)	3
• Chránený areál (CHA)	3, 4 alebo 5
• Prírodná rezervácia (PR)	4 alebo 5
• Národná prírodná rezervácia (NPR)	5
• Prírodná pamiatka (PP)	4 alebo 5
• Národná prírodná pamiatka	5
• Chránený krajinný prvok (CHKP)	2,3,4 alebo 5
• Chránené vtáčie územie (CHVÚ)	všetky stupne
• Územie európskeho významu	všetky stupne

Územná ochrana prírody

Chránená krajinná oblasť

Rozsiahle územie s výmerou nad 1000 ha, s rozptýlenými ekosystémami významnými pre zachovanie biologickej rozmanitosti a ekologickej stability s charakteristickým vzhľadom krajiny alebo so špecifickými formami osídlenia

CHKO vyhlasuje MŽP SR

plošne platí druhý stupeň ochrany (stupeň ochrany môže upraviť zonácia)

Územná ochrana prírody

Chránené krajinné oblasti Slovenska

Vihorlat	1973	17 485 ha
Malé Karpaty	1976	65 504 ha
Východné Karpaty	1977	26 833 ha
Horná Orava	1979	70 333 ha
Biele Karpaty	1979	43 519 ha
Štiavnické vrchy	1979	77 630 ha
Poľana	1981	20 079 ha
Kysuce	1984	65 462 ha
Ponitrie	1985	37 665 ha
Záhorie	1988	27 522 ha
Strážovské vrchy	1989	30 979 ha
Cerová vrchovina	1989	16 280 ha
Latorica	1990	15 620 ha
Dunajské luhy	1998	12 284 ha

Územná ochrana prírody

Národný park

Rozsiahle územie s výmerou nad 1000 ha, s prevažne nezmenenými ekosystémami podstatne nezmenenými ľudskou činnosťou alebo v jedinečnej a prirodzenej krajinnej štruktúre, tvoriace nadregionálne biocentrá a najvýznamnejšie prírodné dedičstvo, v ktorom je ochrana prírody nadradená nad ostatné činnosti.

NP vyhlasuje vláda SR

Plošne platí tretí stupeň ochrany, v ochrannom pásme NP platí druhý stupeň ochrany (stupne ochrany môže upraviť zonácia)

Územná ochrana přírody

Národní parky Slovenska

Tatranský národní park	1949	73 800
Pieninský národní park	1967	3 750
Národní park Nízke Tatry	1978	72 842
Národní park Slovenský raj	1988	19 763
Národní park Malá Fatra	1988	22 630
Národní park Muránska planina	1997	20 318
Národní park Poloniny	1997	29 805
Národní park Slovenský kras	2002	34 611
Národní park Veľká Fatra	2002	40 371

Územná ochrana prírody

Chránený areál

Lokalita spravidla s výmerou do 1000 ha, na ktorej sú biotopy európskeho významu alebo biotopy národného významu alebo, ktorá je biotopom druhu európskeho významu alebo biotopom druhu národného významu a kde priaznivý stav týchto biotopov záleží na obhospodarovaní človekom

CHA vyhlasuje krajský úrad životného prostredia

Plošne platí **3.**, **4.**, alebo **5. stupeň** ochrany

K 31.12.2013 eviduje štátny zoznam osobitne chránených častí prírody SR

- **172** CHA

Prírodná rezervácia

Národná prírodná rezervácia

Lokalita, spravidla s výmerou do 1 000 ha, ktorá predstavuje pôvodné alebo ľudskou činnosťou málo pozmenené biotopy európskeho alebo národného významu alebo biotopy druhov európskeho alebo národného významu.

Prírodnú rezerváciu, spravidla predstavujúcu nadregionálne biocentrum ako súčasť najvýznamnejšieho prírodného dedičstva štátu, môže ministerstvo ŽP ustanoviť všeobecne záväzným právnym predpisom za národnú prírodnú rezerváciu

PR a NPR vyhlasuje **krajský úrad životného prostredia**

Plošne platí **4.** (v prípade potreby manažmentu územia) alebo **5. stupeň** ochrany

K 31.12.2013 eviduje štátny zoznam osobitne chránených častí prírody SR

- **392** PR (**2** súkromné PR)
- **219** NPR

Územná ochrana prírody

Prírodná pamiatka **Národná prírodná pamiatka**

Bodový, líniový alebo iný maloplošný ekosystém, jeho zložky alebo prvky, spravidla s výmerou do 50 ha, ktoré majú vedecký, kultúrny, ekologický, estetický alebo krajinotvorný význam.

PP a NPP vyhlasuje **krajský úrad životného prostredia**

Plošne platí **4. alebo 5. stupeň** ochrany

K 31.12.2013 eviduje štátny zoznam osobitne chránených častí prírody SR

- **266** PP
- **60** NPP

Územná ochrana prírody

Chránený krajinný prvok

Významný krajinný prvok, ktorý plní funkciu biocentra, biokoridoru alebo interakčného prvku najmä miestneho alebo regionálneho významu.

CHKP vyhlasuje **obvodný úrad životného prostredia**

Plošne platí **2., 3., 4. alebo 5. stupeň** ochrany

K 31.12.2013 eviduje štátny zoznam osobitne chránených častí prírody SR

- **1** CHPK

Hotovo

s použitím internetu a publikácií:

SABO, P., A KOL, 2011: Ohrozenie a ochrana biodiverzity

VOLOŠČUK, I., 2005: Ochrana prírody a krajiny

TUHÁRSKA, K., KOPCOVÁ, O., 2006: Ochrana prírody a krajiny

www.sopsr.sk

www.enviroportal.sk